

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

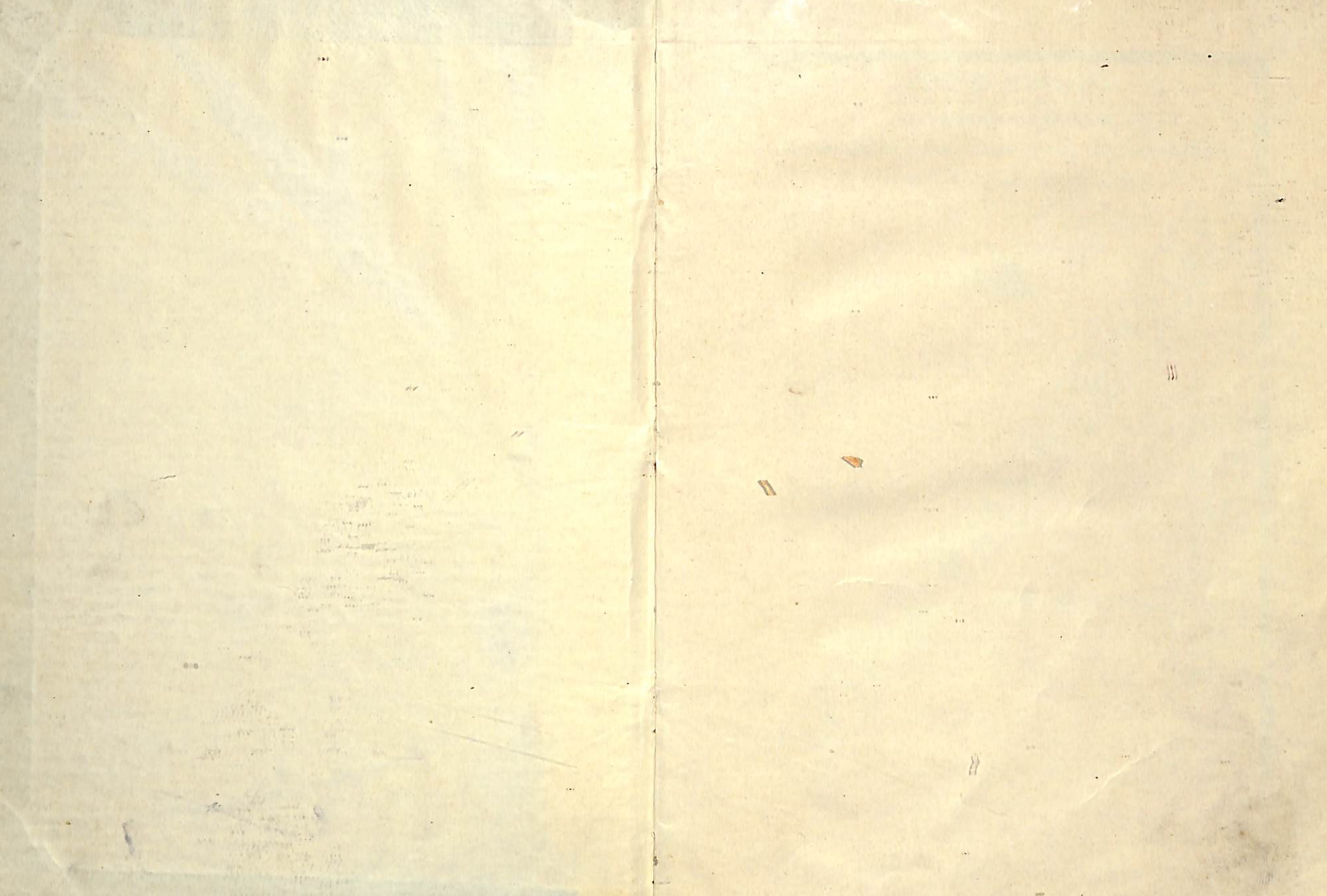
You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

431

$\frac{8}{9-55}$

ՆԻԿՈՂՆՅՈՍ ԶԻԹՈՂՑԵՆՆ

(ՃԵՆԻԿՍ-ՈՆԵՆԷՍՍՍՆՆ)

Ազատութիւն, Հասասարութիւն, Նղբայրութիւն

Liberté, Egalité, Fraternité.

3

N=1069x.

Ն Ի Է Ր

L'art est difficile,
Mais la critique facile.
Արեւացի է գծարկին,
Բայց կրկնակիւն է գիւրկին:
Ձեռքին. Անտոն

ՎԵՐԱԾՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵՂՆԳԻՆՆԵՐ

ՊՐՈԼԵՏԱՐԵԱՏԻՆ

Այս, մի առիթն էր հայ փրկութիւն,
Եւ դու կրնիս եւ բարձրած տիրութիւն.
Խառնար դիւշինին տարձար եւ առաջին,
Խոր թաղածի թմայն, հասիկ է մըկ Տէր,
Ինչպէս յայտնուեց Գրեթուսի

արտ. Ն.Է.Բ. (Բաղնիք)

1906

(14)

Վերջնական տվյալներ 2009

13 MAY 2005

ՀՀ ԿՕՂ. ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԶԻԹՈՂՑԵԸՆ
(ՇՆՆԻՍ-ՈՒՆԵԿՍԱՆՍ)

9067 13
1X

Ազատություն, Հասարակություն, Եղբայրություն
Liberté, Egalité, Fraternité.

8

Ա

№ 10 69 Ձ.

~~40 990~~ 40 10
~~40 990~~ 40 743

Faciant, meliora potius,
Եւ արեցի, քիչ կարեցի,
Թող, լաւ անեն, ակեր կարեն:
Lus. Անտծ

Ն Ի Է Բ

Վ.ՆՐԱԾՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵՂԵԳԻՆԵՐ

ՊՐՈԼԵՏԱՐԵԱՏԻՆ

(ՄԻ-ՊՕՈՒՅՆ) քրոնիկոս — կամու նկրկուշի մաս ւզ
լուծոց ք եծքմուի մւ ւոյ բոսնն Հնկիւն
Լոցնուի քրոնու ուշ քոկոսք քոգքիւսուի
Եւզմնն կուծու ուշ քոկուքո քրոսն սն

Տպարան «ՆԻՐԱԿ» Արվեստագրատի

1906

(44)

«HA 1-oe MAЯ» ԺՈՂՈՎԱԾՈՒԻՅՑ

Ի Ն Տ Ե Ր Ն Ը Ց Ի Օ Ն Ը Լ

(X-ի հեղինակութեանից)*

I.

- 1) Նստաբարձր զրոյնաձ, բովանդակ երկիր—
Մերկ ստրուկների, գէ՛հ շուտով դարձիր—
Բունն զայրոյթից, մեր միտքը—եռում,
Եւ մեզ կուի գաշտ, մզել է ուզում:
Մենք ողջ բռնութեան աշխարհ կը բանգենք,
Իւր հիմքից նրան հիմնատակ կանենք,—
Ապրն կը շինենք, մի այլ նոր աշխարհ.
Կը երջանկանայ խղճուկ պրօլետար:
Սն կինի վերջին—
Վճռական կուի.
Ինտերնացիօնալով—
Մարգիկ կը գարձին:
- 2) Երբէք մեզ շի տայ, ոչ որ փրկութիւն,
Ոչ քաջ, ոչ հերոս, և ոչ էլ Տէրը.
Մեզ շուտ կը հասնեն, սուրբ ազատութեան,
Մեր գորեզ, ջլուտ, պինդ բազուկները:

*) Այս և որան յաջորդող միւս ստանաւորները, թեով ութը հասն
բոլորն էլ թարգմանւած են «Ha 1-oe Мая» ժողովածուից: Ե. Թ.

Եթէ ուզում էր լուծը խորտակել,
 Չեր ունեցածը յազթուծեամբ խելի,
 Փշեցէր փուրջը, կռէք համարձակ,
 Քանի տակաւին երկաթն է տար տար:

Այս կլնի վերջին—

Վճռական կռիւ.

Ինտերնացիօնալով—

Մարդիկ կը դարթին:

3) Լոկ բանուորներս համաշխարհային—
 Վսեմ, մեծագոյն ծանր աշխատանքի,
 Ունեն՞ իրաւունք տիրել աշխարհին,
 Իսկ ձրիակերները, ոչ ամենեին:
 Եւ թէ որտան շանթեր խտապին,
 Զուն գահիճների վոհմտիկի գլխին—
 Մեզ համար դարձեալ, ստիկփայլ արև,
 Երկնում կը շողայ, իւր ճաճանշներով:

Սա կլնի վերջին—

Վճռական կռիւ.

Ինտերնացիօնալով—

Մարդիկ կը դարթին:

ՎԵՐՉՍՎԵԱՆԿԱ (ԼԵՅԱԿ. ՅԵՂ. ԵՐԳ)

(X-ի հեղինակութեանից)

II.

1) **Պ**աժան մրրիկներ մեր գլխին վայում—
 Մութ, խաւար սյժեր շարաշար ճնշում.
 Մենք օրհասական կռիւ ենք մղում,
 Մեզ դեռ անօրոշ բազմ է սպասում:
 Բայց մենք համարձակ կը բարձրացնենք—
 Կարմիր դրօշը համայն ազգերի,
 Կուրի դրօշը—հանուր աշխարհի,
 Եւ ազատութիւն շուտ կը տարածենք:

Գէպի կռիւ սուրբ,

Ի մահ ստիտաց—

Յառանջ, օ՛հ, յառաջ,

Բանուր ժողովուրդ:

Մեր խեղճ բանուորը մեռնում է սովից. 2)
 Կա՞րող ենք, Գեղբարբ, այլես լուի.
 Մեր զինակիցներ, մատաղ կտրիճներ,
 Միթէ վախում են կառափնատեղից:
 Մեծ պատերազմում, չեն կորչիլ անհետ.
 Յանուն իզէի, փառքով ընկնողներ,
 Նոցա անունը, մեր ներբողի հետ,
 Յաւէտ կը յիշեն բազում սերունդներ:

Գէպի կռիւ սուրբ,
 Ի մահ սոսխաց—
 Յառաջ, ժն, յառաջ,
 Բանւոր ժողովուրդ:

- 3) Ատելի է մեզ թաղը տիրանի,
 Յարգում ենք շղթայք նահատակ ազգի.
 Գահոյք հեղեղւած արիւնով ազգի,
 Կը ներկենք արեամբ մեր նենգ սոսխի:
 Անողորմ վրէժ շարագործներին,
 Չրիակիրներին, հէք պրօլետարի,
 Անարգ մահ չարին և դահիճներին,
 Մօտ է յազթութեան ժամը ցանկալի:

Գէպի կռիւ սուրբ,
 Ի մահ սոսխաց—
 Յառաջ, ժն, յառաջ,
 Բանւոր ժողովուրդ:

1905 թիւ $\frac{2}{1}$

X-ի հեղինակութեանից

Նւէր իմ մանկութեան ընկեր

Միքայէլ Գէորգեան Ստամբուլցեանին

III.

- 1) Ե՛յ տղերք, փտահ, դուր մի կորցնէր—
 Չեր վառ աշխոյժը, անհասար կուում,
 Մայր հայրենիքը շուտով փրկեցէր,—
 Նա՛ ձեր պատիւն է և ազատութիւն:

- Եթէ վիճակեց հանրերում մեռնել, 2)
 Կամ խոնաւ բանտում ձեզ կեանք անցընել,
 Չը հակառակիք դուր ճակատագրին—
 Չեր գործը կ'անցնի մատաղ սերնդին:

- 3) Թող մեզ ընկերներ, փակեն բանախ մէջ,
 Թող մեզ ողջ նետեն վառ խարոյկի մէջ,
 Թող մեզ յաւիտեան արսոր ուզարկեն,
 Կամ թէ խոտաղին պատժի ենթարկեն:

- Թէ վիճակւած է հանրերում մեռնել, 4)
 Կամ մռայլ բանտում մեզ կեանք անցընել,
 Լուռ հնազանդելիք մեր ճակատագրին—
 Սուրբ գործը կ'անցնի ջահիլ սերնդին:

5) Ծանր անբուժ է և խոր հառաչում,
 Մեր բազմաշարձար խեղճ ժողովուրդը,
 Նա մեզ է պարզում իւր բազուկները—
 Եւ անվերջ մեզնից օգնութիւն հայցում:

Բայց թէ վիճակեց հանքերում մեռնել, 6)
 Կամ տխուր բանտում մենակ կեանք անցնել,
 Չը հակառակի՛նք մեր ճակատագրին—
 Վեճ գործը կանցնի նորեկ սերնդին:

7) Վերանորոգման ժամը կը հնչէ,
 Ժողովուրդը մեզ ներքոյ կը ձօնէ,
 Բարի օրհնենքով նա մեզ կը յիշէ,
 Մեր շիրիմներին նա միշտ կ'այցելէ:

Թէկուց, եզրայրներ, վազածամ մեռնենք, 8)
 Մութ—խաւար բանտում հոգիքս աւանդենք,
 Լուս հնազանդիւնք մեր ճակատագրին—
 Մեծ գործը կ'անցնի մեր նոր սերնդին:

1905 թիւ $\frac{31}{X}$

Կ Ա Ր Մ Ի Ր Գ Ր Օ Ջ

(X-ի հեղինակութիւնեց)

IV.

1) Արցունքով լիքն է այս գառն աշխարհ,
 Իսկ մեր սղջ կեանքն է տանջանք շարժար.
 Բայց կը գայ օրը անխուսափելի,
 Անոգսը ժամը ահեղ սուրբ գատի—

Մեր գոգարիկ նւագ տեղա՛ գէպ հեռուն,*
 Հուսով սլացիր երգդ սլորուն,
 Արդ մեր գրոշը կարմիր ծածանւում,
 Իւր գօրեղ ձայնով կուի է կանչում,
 Հանթ ու շահնթով վրէժ է կոշում,
 Գայիր օրերի սերմն է ցանում—
 Նա արդ վառւում է և շառագունւում,
 Գա մեր արիւնն է զերթ կրակ վառւում,
 Խեղճ բանւորներիս արիւնը—եռում:

Թնկ ստրուկները զգիր խաւարի, 2)
 Բռնի կամենան ցանցը կարկատել.
 Գաժան շարիքը անկօր կը մեռնի,
 Բայց վսեմ բարին, երբէք չի կորչի:

(* Կրկնել ամեն ամս վերջը:

3) Սառնասիրտ աշխարհն, անգութ անզգայ—
 Հուտով կը ջնջւի, ընդ միշտ յաւիտեան.
 Վսեմ աշխատանքն է մեր երջանկութիւն,
 Նրա պսակն է սերտ եղբայրութիւն:

Տղերք, համարձակ գնանք միասին, 4)
 Ձեռք ձեռքի տւած, մի սիրտ մի հոգի.
 Ո՞վ կ'ասէ մրրկին, կանգնիր դու այգտեղ,
 Արգեօր սնւոյ՞ն է աշխարհում գօրեղ:

5) Կորչին տիրաններ, հեռու կապանքներ,
 Պէտք չեն ստրկական ծանր շղթաներ,
 Մենք նոր այլ ուղի, մարդկանց ցոյց կտանք,
 Աշխարհի տէրք, կրնի—աշխատանք:

1905 թիւ $\frac{2}{11}$

ՎԵՍՏ ՎԻՏՄԵՆԻ

V.

1) Ոչ տխուր—անցօր հէք մարտիկներին՝
 Խոնջացած, դաժան, կուի կորստից—
 Կուզեմ անվեհեր մատաղ սերնդին,
 Գովասանական երգ ձօնել նորից:

Թո՛ղ մուշակները միմեանց սէր տանեն, 2)
 Եւ հին գամբանի մօտը լաց լինեն,
 Մենք դեռ կենդան ենք՝ մեր արիւնն եռում,
 Անսպառ ոյժի բորբոք կրակում:

3) Սուրբ յիշատակը բաջ մեռնողների,
 Կարող ենք յարգել, մենք առանց լացի.
 Մենք ցանկանում ենք, մեր սիրտն ու հոգին—
 Գնել միևնոյն զօհի սեղանին:

Ո՞վ ձեռքից գցեց մուրճ և սուր կտրիչ. 4)
 Մենք նրա տեղակ կսկսենք աշխատել.
 Փողովրդական մեծ պալատ շինել,
 Քանդած պատերի թափւած քարերից:

5) Ո՞վ տխուր հայեացք գցել է գետին.
 Մենք երկար—անթարթ առաջ ենք նայում,
 Յամառ ձգտում ենք տեսնել խաւարում—
 Ծագումն հեռուոր վառ արշալոյսի:

Որպէս ուրախ կանչ, երգդ իմ սլացիր, 6)
 Հեռու, շատ հեռու, աշխարհն անցիր,
 Կեցցեն մանկութեան աշխօյժ տարիներ—
 Վսեմ գործերի, վեհ ձգտումների:

7) Թռիր մինչ եթեր, պտուփր իմ նւազ,
 Կապանքից ազատ, որպէս քաջ բազէ,
 Հրաշալիրների հանճարը կեցցէ—
 Ստեղծագործող վսեմ աշխատանք:

Ոլորտիւր իմ երգ, կրկին և կրկին, 8)
 Որպէս բաղցր փող, լմնդան աշխարհում,
 Կեցցէ հզօրագոյն մայրը մեր կեանքի—
 Աշխարհի տէրը, ասեղ պատերազմ:

9) Մի ծայրից—միւս ծայր մեր Հայրենիքի,
 Մենք սիրոյ ողջոյն միմեանց տանում ենք,
 Թարմ—կանաչ դարնան մենք ծիծեռներն ենք,
 Որը գալիս է արդ մեր յետից:

Թէկուզ սառոյցը գետին կաշկանդել, 10)
 Եւ իւրարանչիւր հեղեղ ցամարել,
 Տերևներ թռչնել, ձիւներ գաշտերում—
 Սպիտակ սաւանը անվերջ տարածել,—

11) Բայց յանկարծ ասեղ որոտը ցնցէց,
 Բարձր զազալժը անյայտ լեռների,

Եւ զողաց ոյժը մեռած հմայրի,—
 Ծանր ճնշումը հիմրից տատանեց:

Քամին էլ փշեց ջերմ լուսազիմին, 12)
 Մթնում մեր ամեն մի բայլափոխին,
 Ազրիւրի ցայտերն անտեսանելի—
 Արդէն փորում են ծածուկ ձեան միջին:

13) Թո՛ղ կեցցէ լոյսը, լծո՛ղ խաւար կորչի,
 Աւետարեր ենք մենք նոր օրերին.
 Արդ մեր յետից գալիս է գարուն՝
 Դրօշակներով անթիւ գարդարուն:

1905 թիւ $\frac{2}{1}$

X-ի հեղինակութիւնից

VІ.

1) Այս, դուք սուգորած սիրով անտահման—
 Կուր մէջ ընկար ձեր ազգի համար.
 Ինչ որ կարէիր, գահեցիր նրա—
 Փրկութեան, կեանքի և պատւի համար:

Խոնաւ բանտերում մաշուար շատ անգամ, 2)
 Եւ երբեմն իրենց անխիղճ գատաստան—
 Չեր վերայ գահիճք շար կատարեցին,
 Ծանր կապանքով պինդ շղթայեցին:

3) Տիրանն հրճոււմ է ճոխ ապարանքում,
 Գանն վշտերը գինով թմրեցնում.
 Բայց անեղ տառեր՝ պատերի վերայ,
 Երգէն գծում է ձեռքն օրհասական:

4) Կը գայ ժամանակ, կ'արթնի ժողովուրդ,—
 Հօր ու ազատ, մեծ և երջանիկ.
 Տէր ընդ ձեզ եզրարք. դուք լաւ գնացիր,
 Մեծագործութեան ձեր կեանքի ճամբան:

X-ի հեղինակութիւնից

VІІ.

1) Տղերք, միատեղ դէպ յառաջ ելէք,
 Կուր գաշտի մէջ, աշխոյժի եկէք.
 Մենք մեր կրճրերով կը բանանք ճամբան,
 Վազուց ցանկալի վե՛հ ազատութեան:

Մենք բոլորքս էլ ժողովրդից ենք, 2)
 Եւ երբեք բանւորական գատակարգից ենք.
 Մեր գեղիլըն է,— պատերազմական—
 Եզրայրսիրութիւն և ազատութիւն:

3) Մենք շղթաւազ երկաթ մնացինք,
 Երկաթ ժամանակ սովից տանջեցինք.
 Մեր շարքաշ օրը արդէն անցել է,
 Փրկութեան ժամը վազուց հասել է:

4) Երդ ժամանակ է պատերազմ ելնել,
 Սիրով անձնէր սուրբ գործին կանգնել.
 Մեր պօրախումբը միթէ՛ կը վախի,
 Խարուսիկ ոյժից բռնակալ շարի:

5) Բանուրն է շինել շարի սրահը—
 Եւ նրա միջին կանգնեցրել գահը.
 Թշուառ բանուրն է լցնում փամփուշտներ,
 Հարցաններին ամբայնում ուրիշներ:

Դէպի վիճ գործը անյողգողոց յուտով—
Խտացած շարքեր մենք կազմենք սիրով,
Անվախ, համարձակ կուլի դաշտ եյնենք—
Բռնութեան յուժը մեզնից վերացնենք:

6)

7) Զօրեղ ձեռքերով, եկէք խորատակներ,
Ծանր ճիւղներ ընդ միշտ մեզանից,
Եւ թնոյ ծածանուի աշխարհի միջին—
Կարմիր գրօշը սուրբ աշխատանքի:

1905 թիւ 15
XII

Մ Ե Ր Ս Է Լ Ի Ե Զ

X-ի հեղինակութիւնից

Ն Ո Ւ Է Ր Մ Ի Կ Ի Զ Ի Ս

XIII

1) Հրածարւինք հին կարգերից,
Թափ տանք փոշին մեր ոտքերից:)))
Մեզ զգուելի է սակի կուռք,
Մենք չենք սիրում շարի գահոյք:
Բանւոր ժողովուրդ, շարժիր դէպ յառանջ,
Պրօլետար սոված, դիմիր թշնամուն,
Հեշիք դու գօրեղ վրժի գօշիւն,
Դէ՛հ օղերք, գնանք շուտով ընդառանջ:

Մենք տանջւածին մօտ կըրգնանք,
Սոված մերկին, շուտ կ'այցեղենք,
Ահեղ ցատում մենք կըրկարգանք,
Չարագործին մարտ կըրկանչենք:
Բանւոր ժողովուրդ և այլն:

2)

3) Նենդ հարուստը և վաշխառուն,
Դառն աշխատանքի և կրանում,
Քո բրտինքով պարարտանում,
Եւ քո վերջին պատառ խլում,
Բանւոր ժողովուրդ և այլն:

Դու քաղցիր որ, նորա հրճուեն,
Դու քաղցիր որ, բորսայի մէջ—
Նորա խիզճ ու պատիւ ծախեն,
Եւ ըեզ վերայ ծաղրեն անվերջ:
Բանւոր ժողովուրդ և այլն:

4)

5) Դու կըհանգչիս յոկ դամբանում,
Բայց դեռ այժմ հարկդ վճարիր.
Չար-վամպիրը, կաշիդ հանում,
Ժողովրդի արին խմում:
Բանւոր ժողովուրդ և այլն:

Չարն ուզում է քաջ զինւորներ,
Քո սրգոցը շուտով մօտ բեր.
Ըրեզ խնճոյր պէտք է շարին,
Չուտով թափիր վերջին արին:
Բանւոր ժողովուրդ և այլն:

6)

7) Բաւական չէ մեր վիշտը այս,
Ելնենք, եզրարք, միանգամից—
Գնեպրի ափից, սպիտակ ծովից,
Վօլգա գետից մինչև Կովկաս:
Բանւոր ժողովուրդ և այլն:

Գող, արնախում, հարուստների,
Եւ գարշելի շար-վամպիրի—
Հանվէպ գուրս դանք նզովրներով,

8)

Կեանքը սփռենք պայծառ լուսով:
Բանւոր ժողովուրդ և այլն:

9) Եւ կըծագէ նոր արշալոյս,
Ու կշտղան արև սոսի,
Ետ կըգնենք մեր արիւնով,
Երջանկուժիւն տանջւած երկրի:
Բանւոր ժողովուրդ և այլն

Յայնժամ կըզայ ազատութիւն,
Չարն ու կեղծիւր կ'անյայտանան,
Համայն ազգեր կըմիանան,
Յանուն վսեմ աշխատութեան:
Բանւոր ժողովուրդ և այլն:

10)

ՅԱՆՒՈՐՆԵՐԻ ՀԻՄՆԸ (ՕՐՀՆԵՐԳԸ)

Ն. Մ ի ն ս կ ի յ-ի ց

«Кавказкiй Работнiй Трустокъ № 1»

I

- 1) Պրօլետարներ հանուր աշխարհի,
չուտով միացե՛ր!
Օ! մերն է ոյժը, մերն-իշխանութիւն,
մերն է և կամքը.
Քէս վերջին կռիւ, որպէս խրախճան,
զինավաւեցէ՛ր—
Ո՛վ որ մեզ հետ չէ—մեր թշնամին է,
նա պէտք է կորչի:
- 2) Եկէ՛ր միասին, շուրջ երկրագնտի,
մենք շղթայ կազմենք,
Եւ որոշ ժամին, փողերի ձայնով,
զէս յառաջ պիմենք.
Ա՜հ ու սարսափից, կուից փախչելով,
մեր գոռ թշնամին—
Իսպառ կը ջնջւի. թողնելով աշխարհ—
մեր դօրախմբին:

- 3) Կրկին կը կանգնի աւերակներից
և մօխրակոյտից—
Մի նոր այլ աշխարհ, մեր ձեռքով խլած,
մեր արեամբ փրկւած.
Ով որ բանուր է, անկեղծ ընկեր է,
թող մեզ մօտենայ—
Իսկ ով որ տէր է, թողնէ խնջոյքը,
տեղից հեռանայ:
- 4) Ընկերներ, կեանքի բազմով արբեցէ՛ր—
և զուարճացէ՛ր.
Մերն է ամեն բան, ինչ որ թշնամին,
մինչ այժմ տիրում.
Պրօլետարներ ամբողջ աշխարհի,
զէ՛հ, շուտ միացէ՛ր!
Մեզ թշնամներին, սոսկի արևն է հօլանաւորում:

1905 թիւ ²⁵ XII

Փ. ՍՕԼՕԳՈՒԲԻՅ

«Возрождение № 16-й 1905 г.»

1) Հակառակ իրեն կուրացեալ բողոքին,
 Տաք արևելքը յուսով վառվում է,
 Եւ ուրախալից օրը ցնծագին,
 Հրճւանքի օրը, այժմ հեռու չէ:

Նրան ցնեկ ենք արեամբ մեր եղբարց,
 Մեր խեղճ մայրերի արցունքով լծրջել. —
 Եւ ոչ մի կական, մեր շար լժնամեաց,
 Նրա յաղթանակ՝ չի կարող յուզել:

1905 թիւ $\frac{24}{XII}$

ՃՂՄԱՐՏՈՒԹԵՆ ՅԱԳԹԱՆԼԿ

(ինքնուրոյն)

1) Թնոյ ստուժիւն, խարլուժիւն, —
 Տիրապետեն աշխարհում,
 Թնոյ վատուժիւն ու շաբուժիւն՝ —
 Թագաւորեն այս երկրում:

Սակայն մօտ է վառ արշալոյս,
 Եւ կը ծագէ պայծառ լոյս.
 Երբ կ'երևայ արդարուժիւն,
 Կը վերանայ շարուժիւն:

1896 թիւ $\frac{5}{III}$

ՉԵՐ ԿԵԼՆՔԸ ՄԻ ԽՆԱՅԷՔ

Ա-ի հեղինակու թիւն ից

«Возрождение № 26-ն 1905»

Հեռացրէր ինձնից բազմաթիւ ընտր,
 Տէր իմ ձեռքը գանգ ազմկարար,
 Գէլդ հրապարակ ես ճամբայ կ'եկնեմ,
 Պատերազմական կանչով կը ձայնեմ—
 Տղերք, գուրս եկեր, գոհէր ձեք կեանքը,
 Գաժան թշնամին արնով հեղեցում—
 Մեր խեղճ, բազմատանջ հայրենիք սիրուն,
 Հրգեհում, աւրում պիւղեր, բազարներ,
 Անխնայ ջարդում կանայք մանուկներ,
 Ոտնատակ գնում սուրբ ազատութիւն,
 Գէ՛հ, յառաջ շարժէր, գոհէր ձեր կեանքը,
 Փշրէր թշնամուն, վրձէր այ արիւն:

1905 թիւ $\frac{25}{XII}$

ԱՐՉԱԼՈՅՍԻ ԾԱԳԸ (Ն. ՄԻՆՍԿԻՑ-ԻՅ)

Առաւուրը մտանում է,

«բայց դեռ խորին մ'ուժ գիշեր է»:

(Նսայի մարգ. գլ. 21 համ. 12)

- 1) Մի վհատուիր, արթուն եղբայր-եթէ յանկարծ
 Եթէ շիջաւ պայծառ աստղիկ, եթէ ամպում
 Ժամկեց մահիկ,—
 Սե մառախուղ պատեց մարդում.
 Գա, արշալոյսն է վաղ ծագում:
- 2) Մի վրդովուիր անփորձ ընկեր-քր ուզում են գորշ
 սուգուններ,
 Մարգկանց երկիր բարբանդ անել,
 Որ վազում են սե մամուկներ,
 Եւ ճահճի մէջ օձն է սուգում—
 Արդ արշալոյսն է վառ շողում:
- 3) Մի տրամիր որ մուժ գիշերը, մարգկանց աշ-
 րին բուն է բերում,
 Սե արլարի տխուր երգը, խոր լուսնեան մի-
 ջլին լուում,
 Եւ շները անխոնջ ունում—անդ արշալոյսն է
 ջինջ փայլում:

1902 թիւ $\frac{26}{III}$

ԱՐՑՈՒՆՔՆԵՐ (ՖԵՕԴՕՐ ՏԻԻՏՆԵԻԻՑ)

Արցունք մարդկային—արցունք մարդկային,
Այս, դուք թափում էք ամեն մի պահին,
Հոսում էք անաես, գալիս անհամար,
Վազում անզգայ, թափում անսպառ,
Կաթում էք որպէս ցայտն անձրեային,
Գիշեր ժամանակ խոր աշնանային:

1904 թիւ $\frac{17}{X}$

ԱՊՕԼԼՕԴՕՐ ԳՆՕՍՏԻԿԻ

Ա. Ն. Մայկով-ից

Այս, մի ասիր թէ չը կայ փրկութիւն,
Եւ դու կրեկ ես բազում տխրութիւն,
Խաւար գիշերին պայծառ են աստղեր,
Խոր թախծի ժամին, մօտիկ է մեզ Տէր:

1906 թիւ $\frac{27}{V}$

Մ. ԲԵՍՍՎԻՆ-ԻՑ

«Жизнь. Для Вспом. №3 1906 г.»

1) Դեռ թշնամուն չենք յաղթել,
Մեր բաղձանքին չենք հասել,
Մենք կարեցինք հազիւ հազ—
Քային առաջին կատարել:

2) 2ար թշնամեաց եռանդը,
Մենք ատում ենք զգլելով,
Իւրարանշիւր հարածը—
Յետ ենք մզում սրերով:

2)

3) Դեռ թափում է ալ արիւն, գեռ լսում են
նզովրներ,
Կարն էլի կսկսի, մի նահանջէր եղբայրներ,
Թէպէտ ծանր է կալը, սակայն ուրիշ ելք չը
կայ:
Հեռու լուծը ստրկի, ազատութիւն թնոյ, շուտ
գայ:

1906 թիւ $\frac{11}{IV}$

Ճ Չ Մ Ա Ր Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

«Յտ. Շրջա. № I 1906 Վ.»

Հեղինակութիւն Դ-ի

1) Նրան մարդիկ բարկոծեցին,
Խաչի վերայ խաչեցին,
Խաւար բանտում շարշարեցին,
Եւ Հներին նետեցին:

Մերթ շար նախանձ, մերթ կուրուծիւն,
Նրա ուղին խափանեց.
Բայց նա ամեն զազանի անկիւն,
Զերթ ոսկի օր թափանցեց:

3) Վառ խարոյկի մօխրակոյտից,
Զօրեց, սիրուն նա զարթնեց,
Քնածներին արթնացրեց—
Ստրուկներին ազատեց:

Զ Ա Ր Թ Ի Ր Ք Ն Ա Ծ

Հեղ. Վ-ի.

«Յտ. Շրջա. № I 1906 Վ.»

1) Զարթիր գու, բնձ, ժամը արթնացման,
Վաղուց ցանկալի, հասել է արդէն,
Եւ վառ ճաճանչը մեր սուրբ ազատման, ||
Դարևոր շարիքն այրում է արդէն:

Քննձ, շուտ զարթիր, այժն օրհասական— 2)
Գիտութեան գէնքով, արագ խորտակիր,
Եւ չլթաները պինդ ստրկական,
Կեանքի գու այժով փշրիր— ջախջախիր:

3) Դէհ զարթիր. բննձ, ուրախ համարձակ,
Յանուն իգէլի, վսեմ գործերի,
Յանուն վառ լոյսի, ազատ օրերի—
Դուրս զալ կուլի դաշտ, մի վախիր երբէր:

Գ. Գ Ե Լ Ի Ն-Ի Յ

«Հայր. Для Вспом. № 2 1906 Վ.»

Մայրը եւ սրղին

1) **Մ**նաս բարեաւ, անխ, մի տխրիբ,
Լաց մի լինիր դու իզուր.
Գնում եմ դէպ հողաբլուր,
Եղօթելով համբուրիբ:

Ես չեմ մնալ, մայր սիրասուն,
Ընդ եղբարքս մեռնում եմ.
Թո՛ղ ինձ, արդէն լուսանում է,
Գնդակները շաշում եմ:

3) Ե՛կ բաժանի՛նը պարսպի մօտ,
Ո՛ւր ես գալիս դու ՚ի զուր.
Գէպի մահւան հողաբլուր—
Դու գալիս ես ինձի հետ:

Մու՛թ գիշերը շուտով անցաւ...
Թնդանօ՛վը սրտոսց...
Մայր եւ սրբի հանգստացած,
Միմեանց կողքի պարկեցան:

2)

4)

Մ. Բ Ե Ս Կ Ի Ն-Ի Յ

«Հայր. Для Вспом. № 3 1906 Վ.»

1) **Վ**առ պատերազմում, ամեն ժամանակ,
Սիրելի ընկերք, ձերն է յաղթանակ.
Հաւատ մի ընծայէր դուր հրաշքներին.
Եյ հաւատացէր ձեր վառ ոյժերին:

Վեհ, վսեմ խօսքերն անբիժ աղօթքի, 2)
Միտի զէնքն են անգոր ստրկի.
Կուի գաշաի մէջ—ճակատամարտում,
Գէտը չեն ազերաներ, ոչ էյ պաղատում:

3) Դուր կազմ ե պատրաստ պատերազմ մղէր,
Ոչ մի բայլ անգամ յետ մի ընկրկէր,
Որպէս մի ամուր կենդանի պատուար,
Դուր պաշարեցէր ձեր թշնամուն շար:

Սիրելի տղերք, մի վախէր մահից, 4)
Գու պատերազմում գաժան արնալից,
Զ'ընծայէր հաւատ դուր հրաշքներին,
Լոկ հաւատացէր ձեր վառ ոյժերին:

1905 թիւ 24
VI

Մ. Բ. ՊՕԼԻՆՕՎՍԿԻՅ-ԻՅ

Ֆիլիզադիս

1) Անկեր, մի ասիր, թէ զիւզացու մէջ —
Ո՛չ սիրա, ոչ զգացմունք և ոչ հոգի կայ,
Թէև խեղճ, շարքաշ և տանջւած է նա,
Իւր կեանքն անցնում է միշտ կարիքի մէջ:

Սակայն դու նայիր, ինչ ջանասէք է, 2)
Որպէս անարտունջ իւր խաշն է կրում,
Ինչպէս համբերող, հեղ և բարի է,
Երբ դառն վշտեր կուրծքն են ճնշում:

3) Քիտառա ձէրք նրա բուժիչն է,
Ծանր գութանք, սննդատուն է,
Նա լսկ նրանցով ոյժ է ստանում,
Եւ իւր վէրքերը առժամ փարատում:

Բայց նա մեղր չ'ունի, որ դաժան խաւար՝ 4)
Իրեն աւաւել տպէտ է դարձնում,
Գու լուսաւորիք, տնւր ուսում նրան,
Այնժամ կը տեսնես՝ թէ նրա կրծքում,
Ինչպիսի վսեմ խոհեր թաղուած կան:

Պ. ԵԱԿՈՒԲՕՎԻՉ-ԻՅ

«Օսթր. Յառ. № 1906 Վ.»

1) Հրդեհում են ողջ բազարներ, արիւն և
մահ շուրջ պատել,
Պարծես օրգան գարշ—զիշակեր, հուր և սը-
բով է անցել,
Թշնամին էր վայրագ, դաժան, նրա ձեռքը շը
յնցւեց,
Ժանտ զինուորը ուլին խրեց իրեն ելբօր կրծ-
քի մէջ:

Նա եկել էր սպանելու սոված կանանց և 2)
մանկանց,
Որոնք իրենց լաց ու կոծով խախտում էին
խաղաղ բուն,
Եւ մտածում որ մարդկանցը վազուց պէտք է
պայծառ լոյս,
Ա՛խ, իմ թշառ դու հայրենիք, դու մայր եր-
կիր բազմատանջ:

3) Վաչուց արգէն, վիճակուած են ազատ օրեր
մարդկութեան,
Լսկ թեղ, ազգ իմ հալածական, խեղճ նահա-
տակ—տնպաշտպան,

Արիւնուշտ արծիւըն է, սուր ճանկերով յօշոտում,
 Նայիր, կուրծրդ պատառոտած, արեան միջին
 ետ յոգում,
 Սակայն նա դեռ չէ կշտացել, նոր զոհեր է պահանջում:

1906 թիւ $\frac{11}{IV}$

Ա Ձ Ա Տ Խ Օ Ս Ք

(Օ. ն. Չիւմլինայ-ից)

- 1) Ախ, դու ազատ խօսք, վսեմ անմահ խօսք!
 Գու բոցալառ ջահ, մթին խաւարում,
 Խնաւ բանտի մէջ, հեռուոր վայրում,
 Երկար տոնջւեցիր կապանքների տակ:
- 2) Քեզ արսորանքի գատապարտեցին,
 Եւ հայհոյելով միշտ կոխկրտեցին,
 Նենդ գահիճների ձեռքով վառեցին,
 Բայց յաղթ հնչիւններ քո շը լսեցին:
- 3) Ո՛վ դու ազատ խօսք, վեհ մեծազոյն խօսք!
 Հէր անգօր դերի, բռնութեան ձեռքին,
 Խղճնէլ Պրօմէթէյ կաշկանդւած ժայռին,
 Անգլի սուր ճանկից, դէպ ազատութիւն,
 Դէպ երջանկութիւն՝ սուրայ ետ ուզում:
- 4) Բայց տարիք կ'անցնին, կը զարթիս կրկին,
 Լի ճշմարտութեամբ և զօրեղ սիրով,
 Կրգաս այս աշխարհ քո մեծ յաղթութեամբ,
 Կը շողաս պայծառ նոր արշալուսով,
 Զերթ Ասուածային պատգամ ցնծազին:

1906 թիւ $\frac{27}{VI}$

Ո Ւ Թ Ժ Ա Մ

Հեղինակութիւն Պ. Նա-ի

«Յեմ. Շրայ. № 3 1906 Ն.»

- 1) **Օ**ւ, մենք յոգնել ենք, այժ չկայ եզրարք
 էլ համբերելու,
 Եւ դառն կեանքի, գաժան կարիքի
 հետ մաքառելու.
 Մենք պայծառ արե, ծաղկունք հոտաւէտ.
 զով օգ ենք ուղում...
 Տիրոջը ևս հաճելի է սա.
 «մենք կ'ուզենք ութ ժամ»:
- Թէ գործարանում, թէ ամբոխի մէջ, 2)
 գոչէք համարձակ.
 Ութ ժամ մեզ հանգիստ,
 Ութ ժամ քաղցր բուն,
 Ութ ժամ աշխատանք:
- Թէ մեր եզները, թէ վայրի գազան,
 թէ անհոգ թռչուն,
 Ծանր աշխատանքից, տանջանքից յետոյ՝
 քնում են — հանգչում,

- 3) **Օ**ւ թէ այգալէս է, ինչու մեզ Աստուած
 հոգի է տւել.
 Եկէր շուտ կազմենք, մի ծայրից — միւս ծայր,
 խտացած շարքեր.
 Գաժան կարիքը, դառն աշխատանքը,
 թէ դարձեալ լունն,
 Էյնժամ նոցա տեղ, բարերը անխօս
 կը ազդազակեն...
- Ոչ թէ մութ այժը, այլ արդարութեան 4)
 վտեմ — ջլնջ սգին,
 Մեզ կոչում է արդ, անվախ կանգնելու
 Տիրոջ առաջին.
 Նա՛ ում որ Տէրը, սիրով պարգեհեց
 պատկերք իրեն,
 2ը պէտքէ թաղւի հոգի մէջ անշարժ,
 զերթ մի սրբ շնչին:
- 5) **Թ**ոյ եզրնրք հեշուի այժմ ամեն տեղ —
 զիւզում, բաղարում,
 Ութ ժամ լսկ հանգիստ,
 Ութ ժամ աշխատանք,
 Ութ ժամ խաղաղ բուն:

1906 թի. 27
 IV

ԱԶՆԻՒ ԱՆՎԵՆԵՐ ՄԱՐՏԻԿ ԻԶԽԱՆ Ս. Ն. ՏՐՈՒ-
ՔԵՅԿՅԻ ՄԱՀԻԱՆ ԹԱՐՄ ՅԻԶԱՏԱԿԻՆ

(Մեղնուրոյն)

1) Ա՛յ մարդասէր ազնիւ զինուոր,
Դու մարդկութեան բաջ հասնատակ,
Դեռ չը տեսած ցանկալի օր,
Խոր բուն մտար սև հողի տակ:

Դու ցանեցիր բարւոյ սերմեր, 2)
Քարոզեցիր զազափարներ,
Սակալն դրանց վեճ պատուներ,
Ինրդ երբէք չը բազեցիր:

3) Աշխարհի մէջ միշտ այգովս է,
Մինք անխանջ աշխատում է,
Քրտինք թափում ե տրնում է,
Իսկ մի ուրիշ վայելում է:

Ա՛յ մարդասէր, ուրախացիր, 4)
Դերեզմանում խաղաղ հանգչիր,
Ռուտատանը հասկացել է,
Թէ այգ բոյորն ով է արել:

5) Քո սուրբ գործը թաքմ կը մնայ,
Պրօլետարի տանջւած սրտում,
Յիշատակդ կ'անմահանայ,
Նոր պատմութեան վառ կջերում:

1905 թիւ $\frac{6}{XI}$

ՄԵՐ ԵԶՔԱՅՐՆԵՐԻՆ

«ՐԿԵ. ՄԱՇԽ Աճ 3 1906 Ն.»

Ա. Պիտրովսկայա-շից

1) **Մ**եր հայրենիքին վեճ ազատութեան
 վառ լոյս է ծագել,
 Եւ յանդիմանքով մենք ձեզ ենք զիմում,
 անգութ եզրայրներ.
 Ձեզ հետ միասին կուի դաշտի մէջ,
 մենք էլ կուեցիր,
 Եւ ժողովրդի դառն տանջանքներ
 մենք էլ կրեցիր:

Մենք ձեզ օգնեցիր, ընդհանուր գործի— 2)
 զօրեզ պայքարում,
 Եւ զնում էիր անվախ զոճվելու,
 հեռու վայրերում.
 Յանուն սուրբ գործի մենք մեր ոյժերը
 շէիր խնայում—
 Եւ որրան մեզնից ընկան անհամար
 ծագիկ հատակում:

3) **Ա**խ, մենք միասեզ գտանք նոր ուզին
 սարսափներով լի
 Բայց ընչո՞ւ համար ձեզ դավնեայ պտակ,
 մեզ խաչն ստրկի,
 Մեզ նախատիր է ազատ երկրի մէջ
 կանանց բռնութիւն,
 Ձեզ անարդում ենք, սա դեռ լիովին՝
 չէ ազատութիւն,
 Եւ դուք չէք դաւակ հզօր—մեծ ազգի
 և ազատ երկրի—
 Ոչ, դուք դաւակ էք, խեղճ իրաւագործի
 ստրկութիւնների.
 Օ! մեզ ճնշում են ծանր շղթայի
 ամուր կապանքներ,
 Գուք պարտական էք մեր բազուկներից,
 նրանց արձակել:

1905 թիւ $\frac{18}{11}$

Բ Ե Ղ Չ Ա Լ Ի Օ Ր

(ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ ՍԸՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ)

(Ինքնորոյն)

Նևեք Գաղափարական Ազգիւ օր. Հ...Չ . Ին:

1) Ահա ծագեց նօր արշալոյս,
Տալով մեզի կեանքի վառ յօլս,
Եկէք եզրարք, սերս միանանք,
Եւ միմեանց հետ ուրախանանք:

Մահւան պատիժ և կախազան,
Թուսաստանից սղջ վերացան,
Տեզի տալով ազատութեան,
Նրանք խոպառ անհետացան:

3) Ազատ խօսել, ազատ գրել,
Արդ բաժին է ամեն մարդի.
Գաղափարներ, վեհ իղէալներ,
Պիտ տարածւին վսեմ մտքի:

Ով ժողովուրդ, ուրախացիր,
Յնժա անվերջ, նահ հրճւիր.
Մովժ խաւարի դուռը փակւեց,
Լոյս արեկին տեզի տեց:

5) Արիւնարբու բիւրօկրտախան,
Թոյն և փրփուր շրթունքներին,
Նզովք կարգում այս մեծ օրին,
Որ վերջ գրեց իւր բռնութեան:

Ահա հասաւ ցանկալի օր, 6)
Երկինք գրկեց ուրախ մի յուր,
Կապանքները արձակեցին,
Թշուառները ազատեցին:

1905 թիւ $\frac{17}{X}$

ՍԻՆՁԵՒԿԱՆ ՋՈՒՂՏԱԿՆԵՐ

Հեյնրիխ Հայնէի (Պ. Լավրովեց)

«Миръ Божию № 12 1905 Վ.»

1) Արանց աշրերից արցունք չեն ընկնում,
 «Նորա շարունակ այս խօսքն են կրկնում.—
 «Քերմանիս, մենք քեզ պատանք ենք գործում,
 «Երբակի անէծք նորա մէջ հիւսում.
 «Հա! մենք գործում ենք, անդադար գործում:

«Նգովք Աստծուն, ում առաջ ընկած, 2)
 «Ազերտում էինք մենք ցրտում րազցած.
 «Մենք լի յայտերով զուր սպասեցինք,
 «Ա՛խ, նա մեզ խաբեց և յիմարացրեց.
 «Օ!, մենք գործում ենք, անդադար գործում:

3) «Բիր անէծք շարին երջանիկների,
 «Նա մեզ չի խզճում, հէք անանկներին,
 «Վերջին կողէկը մեր ձեռքից աւնում,
 «Եւ մեզ իբրն շուն ողջ—ողջ սպանում.
 «Ո՛հ, մենք գործում ենք, անդադար գործում:

«Անիծւիս և դու փշացած երկիր, 4)
 «Որտեղ իշխում է նենգութիւն զազիր,
 «Որտեղ թառամում ծաղկունք դաշտային,
 «Նեխութեամբ սնւում դամբանի ճճին.
 «Ե՛հ, մենք գործում ենք, անդադար գործում:

5) «Մակուկը վազում, դազգեհաճն ազմկում,
 «Լուս օր և գիշեր ջուլհակը երգում.
 «Քեզ, հին գերմանիա, պատանք ենք գործում,
 «Երբակի անէծք նբա մէջ հիւսում.
 «Ա՛հա գործում ենք, անդադար գործում:

1906 թվ. 11
17

Ը. ԼԻԻԿԻԱՆՈՎ-ԻՅ

«Ճիշդ. Γαλαθιου» № I 1906 Վ.»

Հեռացէք ճամբից

1) **Ճամբից հեռացէք.** արնաշողագիներ,
 Չուտով հեռացէք, գահճի փոհմակներ,
 Եզրայրսիրութեան—սուրբ ազատութեան,
 Եւ յանուն բազբի համայն մարդկութեան,
 Երդ, մենք գալիս ենք!

Հեռացէք ճամբից, ով միտքն էր մարում, 2)
 Նրա վառ շողից հանապաղ վախում.
 Յանուն համարձակ—ազատ խօսքերի,
 Եւ հզօրագոյն փոխ գործերի,
 Ա՛խ, գալիս ենք մենք!

3) **Ճամբից հեռացէք,** ով մաալ բանտում,
 Քաջ մարտիկների կեանքն էր մաշում.
 Լոյսն ազատութեան վառեց վե՛հ սրտեր,
 Ընդ միշտ փշրելու ծանր կապանքներ,
 Ո՛հ, մենք գալիս ենք!

Հեռացէք ճամբից, ով մարդկանց տանջում, — 4)
 Խեղճ ժողովրդին սնանկացնում.

Վրէժի ծամբ հասել է արզլն,
 Մեր ոյժի գեմը լժող նրանք սարսեն,
 Օ՛հ, մենք գալիս ենք!

1906 թիւ $\frac{25}{III}$

ՅԵՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՀԵՆԳԻՍ

(Ինքնուրոյն)

1) Մենք հանգիստ կերգենք, յաւիտենական
 նրա ածիւնին,
 Ով գաժան կեանքում, ջերմ նւիրում էր
 իրեն զորձերին,
 Որի ձեւերին ծանր աշխատանքից,
 կային շատ կոշտեր,
 Կամ ով իր մաճան վերջին վայրկեանին
 մեզ կտակել էր—
 Ոսկի երազներ, բազր ցնորքներ,
 վառ ուրախութիւն.
 Նրա ածիւնին, մենք հանգիստ կերգենք
 յաւիտենական:

Մենք կերգենք հանգիստ յաւիտենական (2)
 և բաջ զինուորին,
 Որ վառ յոյսերով և տենշանքներով,
 կեանքի օրերին,
 Ո՛չ ընկճում էր, ոչ յուռահատում,
 այս դառն աշխարհում,
 Այլ իւր սյժերով կռիւ էր մղում,
 Եւ միշտ մաքառում,

Որ գուցէ մի օր խեղճն արժանանայ
 ազատ օրերին.
 Յաւիտենական մենք հանգիստ կերգենք,
 նրա ածիւնին:

1906 թիւ $\frac{31}{IV}$

ՀԵՅՆՐԻՍ ՀԱՅՆԷ-ԻՅ

- 1) Մենք երջանկութիւն աշխարհում կուզենք,
 «Եւ ոչ յաւիտեան սովի տանջանքներ.
 «Թո՛ղ անպորժ փոքեր բոյսը չ'ուտեն,
 «Ինչ որ գատում են աշխատող ձեռքեր:
 «Փաշտերում բաւ են հացահատիկներ, 2)
 «Որպէս զի յագին մերկ—սոված մարդիկ.
 «Կան կարմիր վարդեր, կայ ընրուչ ծագիկ,
 «Կան և բազմաթիւ բանջարեղէններ:
- 2) «Թո՛ղ բանջարեղէն ուտեն բոլորն էլ,
 «Տէնց որ կը վարժնի ընկոյ բնութիւն,
 «Թո՛ղ ապուշ—անմիտ կոչը ճգնաւորներ—
 «Տրճւին թէ իրենց բազրն է գրախտում:

1906 թիւ $\frac{11}{IV}$.

Լ ՍՕԲՕԼԵՎ-ԻՅ

«Жур. Для Вост. № 3 1906 г.»

Մեռածների յիշատակին

«Այս, դուք տգորւած սիրով անսաման—
 «Կուի մեջ ընկաք ձեր ազգի համար»
 (Թաղման Բաղերգ)

- 1) Մորա գնացին ժանտ մաճան գուռը,
 Յետ շընկրկելով ոչ մի բայլ անգամ,
 Կուեցին մինչ վերջ նենգ թշնամու գէժ,
 Պինդ պատնէշների բաջ հերոսները:
- 2) Գեղակն էր շաշում թմբուկների տակ,
 Եւ որպէս կարկուտ արագ ցնցում էր,
 Մահն էին տեսնում անվախ համարձակ,
 Հաստ պատնէշների արի հերոսներ:
- 3) Նրանց հայեացրը վեհութեամբ լի էր—
 Բուռն յոյսերով, միշտ ուրախալի.
 Բայց մահը փակեց գեղեցիկ աչքեր—
 Ամուր պատնէշի, մեծ հերոսների:

Մատաղ սերնդից—նոցա փոխարէն—
 Կրգան անհամար կտրիճ զինւորներ,
 Որոնք կուի դաշտ սիրով կշտապեն—
 Սուէրների հետ խեղճ հերոսների:

1906 թիւ $\frac{11}{IV}$

XX - ԵՐՐՈՐԴ ԳԱՐԸ

(Ինքնուրոյն)

1) **Տ**առնիններորդ զարը անցաւ,
 Քսաներբորդի ահա եկաւ.
 Տեսնենք արգեօք ինչ պիտի տայ,
 Հանուր մարդկանց և ազգութեան:

Երգեօք պիտի մանր ազգեր— 2)
 Իսպառ ջնջնիւն այս աշխարհից,
 Թէ նորից կեանք ստանալով,
 Պէտքէ ապրին լառ յոյսերով—

3) Որ գալու են ստի ժամեր,
 Աղատութեան խաղաղ օրեր,
 Յորում շրկան արցունք և վիշտ,
 Ելլ կան անվերջ ծիծաղ ու խինդ:

Երգեօք անմեղ մանուկներին,— 4)
 Պիտի դռնն հուր և սրին,
 Նրանց կոծը, անխ, լսելով,
 Պէտքէ հրճուին թռչկատելով:

ԱՂԽԱՏՆԵՔԻՑ ՅԵՏՈ

(Ն. Ա. Նեղրասով-ից)

- 1) Բարով կնիկ, բարով տղեր.
 Սաստիկ ցուրտ է, օդի աւեր!
 — Օդի շրկայ, վերջին բաժակ,—
 — Այսօր խմեց բաւար Սահակ:

Գէ՛հ լաւ, ինձի պէտք չէ օդին, 2)
 Գնա՛ խոտ տուր, բազցած է ձին.
 Նա գարնանը շատ տանջուեց,
 Երբ որ գաշտից խոտը բազուեց:

- 3) Տուր ինձ կնիկ, մի թիչ ապուր—
 — Էրիկ, սրտից բեզ տամ ապուր,
 — Այսօր թանիր ես չեմ վառել,
 — Փայտ չունեմք, բան չեմ եփել:

Գէ՛հ լաւ, պէտք չէ ինձի ապուր, 4)
 Գնա՛ ձիուն թիչ գարի տուր.
 Կնիկ գիտե՛ս, նա այս ամառ,
 Մենակ վարեց շորս օրավար:

- 5) Հաց էլ չ'ունենք, այ իմ տուտուց.
 — Փսի ուղեցի մեր գրացուց,
 — Նա էլ չ'ունէր իմ սե բազդից,
 — Ասաց սպասիր մինչև էգուց:

Գէ՛հ լաւ, ինձի պէտք չէ հացը. 6)
 Գնա՛ մարրիր ձիու տակը.
 Խեղճը կրեց անցեալ ձմրան,
 Երիք հարիւր և շորս գերան:

1906 թի. $\frac{21}{IV}$

Ս Ո Վ Է

Բ. Ն.-ի Հեղինակութիւնից

«Сборникъ Русскъ за 1905 г. № 10-и.»

1) **Ք**իւղեր, բազարներ սովը թափառում,
 Եւ խեղճ աղքատին կամաց շնչում.
 Կարիքից գրգամ գու մեղանչում ես!...
 Մեղրդ ծանր է, քս դատը խիտ է,
 Սակայն ամենքին շէն կարող գտնել.—
 Ուրեմն մեղանչիր!!!

Գող մարդ մի վախիր, շէն բռնիկ սկի. 2)
 Խաւար գիշեր է... շը կայ մի հողի...
 Հարուստը քնել... աղքատը բողբում...
 Քս խիղճն աւ պատիւ, թնոյ բնաւ լռեն.
 Ի՞նչ ես գու խորհում, երկար մտածում...
 Գէ՛հ շուտ մեղանչիր!!!

3) Կոյսին շնչում, կարում ես, խղճուկ,
 Անընդհատ կարում—կոպէկ վաստակում.
 Գառնես որ փոխուի քս գառն վիճակ,
 Առանց հոգսերի ազրես քս կեանքում,—
 Մինչև որ մտնես խոնաւ գերեզման.
 Մեղանչիր այնժամ!!!

Ազն շնչում, մատուց մարտիկին, 4)
 Ոյժերդ սպառուեց—ինրդ յոգնեցիր...
 Խլացրու կրծքումդ ողջոյնն իգէալին,
 Երկրպագիր դու սակէ հորթուկին,
 Անկերջ խնկարկիր, սուրբ մամոնային.
 Ընդ միշտ մեղանչիր!!!

1906 թիւ 1

Մ Ո Ւ Ձ Ե Ն*

(Հայր Իճնա Բրիկնիչևի-կց)
«Յետ. Մտառ. № 3 1906 Վ.»

1) Արդէս կամար սղջ կոացած,
Ծանր բեռը շալակն առած,
Քաշ է գալիս դժբաղդ մուշան...
Իսկ յետեից քայլում—աղան:

Մուշան յամր ընթանում է...
Յողհած կուրծքը հեկեկում է,
Թոյլ ստրերը դողգոցում են,
Ոսկորները ճրճրում են:

3) Ըստ այսպիսի ծանր բեռներ,
Կռացրել են գետին նրան...
Աշխատանքում գառն և գաժան,
Անցեն կացել վառ տարիներ:

Նա չէ տեսել վայելչութիւն,
Ընտանեկան երջանկութիւն...
Լոկ կրել է, անխոնջ կրել...
Քաղցրել, քրտնել և կոացել:

Քեռնակիր, համար:

5) Ըուտով սյժը կը վերանայ,
Թշուառ մուշան կը ձերանայ...
Այնժամ նրան է ողբասում—
Քաղց և կարիք հիւանդութիւն ..

Նա կը մեռնի խուլ անկիւնում,
Պառկած անշուր մի դազազում...
Եւ մինչև իսկ նենգ բահանան, |||
Հազիւ կ'երգէ մի շարական,

7) Զերթ մի կամար սղջ կոացած,
Ծանր բեռը շալակն առած,
Քաշ է գալիս դժբաղդ մուշան...
Ինկ հեռուիցը քայլում—աղան:

1905 թիւ 25
Դ

4)

Գ Ր Օ Մ Է Թ Է Ո Ս

«Իրասուսա № I 1906 Վ.»

Հեղինակուժինն Վ. Գ-ի

1) **Յ**օշոտւած անգղի սուր ճիրաններով,
 Ես գծսխային տանջանք կրեցի.
 Սակայն կաշկանդւած պինդ շղթաներով,
 Գլուխս երբէք չը խոնարհեցի:

Չտրբաշ տարիներ, տանջանք, վիշտ, թախիծ, 2)
 Միշտ սահում էին մէկ-մէկի յետքից,
 Բայց սուրբ գիտութեան ծարաւն անվերջ,
 Խոր թարցրեցի քերոյշ սրտիս մէջ:

3) Հետամուտ մտքով ես թափանցեցի—
 Գալիք օրերի անյայտ ապագան,
 Երջանիկ օրը իմ ազատութեան,
 Ծանր կապանքից ճերմ ողջունեցի:

Կուի պայքարում, փորձւած գարերով, 4)
 Հոգիս ու միտքս շուտ հասունացաւ,
 Եւ այժմ դօրեղ պինդ բազուկներով,
 Փշրեցի շղթայքն իմ ստրկական:

5) Ո՛հ, թնոյ սրտան թշուախս գլխին,
 Դու փոթորիկներ—սե շարագուշակ,
 Թնոյ անգնդախոր ովկեան կապուտակ,
 Վայէ, մոնչէ, դաժան—մոլեղին:

Յուսահատական թշնամութեամբ լի, 6)
 Նենդ գահիճները ինձ կը սպաւնան,
 Բայց ես կը սանձեմ ալիքներ մոլի,
 Եւ ախրանները ասից կը զոգան:

1908 թիւ 11
VI

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՒԱՍՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆ

(Ի նը ն ու ը ոյ ն)

- 1) **Մ**ենք ամենաբեր աշտպիտի վսեմ
 խօսքեր ենք լսում,
 Վեհ ազատութիւն հաւատարութիւն
 և եղբայրութիւն,
 Սակայն աշխարհում, գաժան կեանքի մէջ,
 այլ բան ենք տեսնում,
 Բարս այդ խօսքեր, ազնիւ ձգտումներ
 ոտնատակ գնում:
- Այտեղ թափոււմ է, մի բոլորովին — 2)
 անմեղի արին,
 Այնտեղ ծեծոււմ է, առանց յանցանքի
 թշուա զիւզացին,
 Միւս տեղ հալածում, գործից գուրս գցում,
 խղճուկ բանւորին,
 Խնդրեմ ասացէք, այդ է ուրեմն —
 սուրբ ազատութիւն:
- 3) Մէկն ունի շատ գանձ, իսկ մի ուրիշը
 չունի ցամաք հաց,
 Մինք ծածկում է գեղեցիկ գլխարկ,
 միւսն է գլխարաց,

Մէկն ունի ուտում, իսկ միւսը չունի
 ոչ մի կրթութիւն,
 Ուրեմն սւր է, խնդրեմ ասացէք,
 հաւատարութիւն:

Մի ազգ միտի միւսն է ուտում, 4)
 արիւնք բամբում,
 Եղբայր եղբորը գատի է մատնում
 և դաւաճանում,
 Ամբողջ աշխարհում տիրապետում է
 վրէժ խնդրութիւն,
 Ո՞րն է ուրեմն. խնդրեմ ինձ ասէք,
 սերտ եղբայրութիւն:

5) Բայց կըբայ գարուն՝ կը բացւին ծաղկուներ
 և բնութիւնը —
 Հետու ծովերից, մեղ մօտ հիւր կըբայ
 Փենիկս թռչունք,
 Եւ տանջւած մարդկանց նա կը աւետէ
 ուրախ նորութիւն —
 Վեհ ազատութիւն, հաւատարութիւն,
 ջերմ եղբայրութիւն:

1906 թիւ 28
111

Մ. Բ Ե Ս Կ Ի Ն-Ի Յ

«Հիպ. Այս Եռու № 3 1906 Վ»

1) Դեռ չենք անցկացել տատասկա սպին,
 Այս, գեռ թափուսմ է յորդառատ արիւն,
 Եւ նենգ թշնամին վեճ ճշմարտութեան,
 Գարձեալ յաղթում է, ուրախ անսահման:

Գամբանի վերայ մեր եզրայրական, 2)
 Մենք հաւարել էնք մի բանի անգամ.
 Առանց յանցանքի և անմեղ տեղը,
 Մեզնից դատւած են բաջ մարտիկները:

3) Սակայն ոչ, իգուր ընկան եզրայրներ.
 Կուր ամեն մի խեղճ զոճի համար,
 Կը տեղան բազում գառն նգովրներ,
 Եւ շուտով կ'արթնին ընից սարսիկներ:

Երդէն ամեն տեղ հառաչը վշտի— 4
 Փոխուսմ զայրութի, սուրն է շառաշում,
 Եւ մօտ է արդէն այն օրը—այն ժամ.
 Որ ժողովուրդը նենգ գահճին դատի:

5) Խեղճ ազգի համար կեանք զոճոյների—
 Կառնեն վրէժը զօրեզ բազուկներ,
 Վեճ ազատութեան արի մարտիկներ,
 Մաղթում ենք հանգիստ ձեր սոկորներին:

1906 թիւ 11/17

ԽՂՃՈՒԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Ինքնուրոյն)

1) Ախ, իմ քաղցր Հայաստան,
Գու սիրելիդ իմ որրան,
Է՞ր ես այդպէս մնացեր,
Տխուր—տրտոււմ, խեղճ անտէր:

Քոյրերդ բոլոր երջանիկ,
Իրենց գլխին ունեն տէր,
Միայն դու ես որբ—անտէր,
Ախ, իմ թշուա հայրենիք:

3) Գարեր եկան ու անցան,
Չը բուժեցին սրտից ցաւ,
Չատ բժիշկներ մօտ եկան,
Վէրբդ մնաց անզարման:

Իմացիր որ ոչ մի ճար,
Նբանք չուզեցին բեզ անել,
Այլ թողեցին անզաղար—
Անօգնական ու անտէր:

5) Երբէր դու չ'ը հաւատաս,
Նրանց պատիր—կեղծ խօսքին,

Այլ աշխատիր զօրանաս,
Քս ոյժերով թանկագին:

Եյժմ որդիբզ եկել են—
Բիր վերբերդ բուժելու,
Եւ թեզ համար բերել են,
Մի բախտան կենսատու:

7) Ուրեմն սիրուն Հայաստան,
Քս յառ բնից սխափելի,
Չազ տուր վերբիզ բախտան,
Եւ տանջանքից ազատելի:

Գէ՛հ, շուտ դարթիր խոր բնից,
Կապանքներդ արձակիր,
Եւ ստանալով ոյժ նորից,
Անվախ յառաջ ընթացիր:

1905 թիւ 28
1

ԳԼԻՆԱՆԱՅԻՆ ՄԵՂԵԳԻ

«ՅժՄ. ՇՈՒՄ. N2 I 1906 Ն»

Հեղինակութիւն Պանսով-ի

1) Գարունն է գալիս, գալիս է գարունն՝,
Լաջարթ հրկնրից ջերմութիւն բուրում,
Գետակն աղմուկով—սառույցն է վշրում,
Զիւնն է հալելի—խոտն է գալալում...

Հողն է սեպելի—ախոտամլջում, 2)
Յախունն առակիր—հովտում խոխոջում,
Իսկ տերեախիտ կանաչ անտառում,
Կապուտին տալիս—ձնծաղիկ սիրուն:

3) Գարնան հմայրից կամ հրաշքներից,
Ըմեն ինչ ծաղկեց—յարութիւն առաւ...
Սրբազան երգը նոր լուր աւետեց—
«Օ! Քրիստոս Յարեաւ, մեր Տէրը, յարեաւ»:

Յարիր դու վեհ միտք, թնոյ կեանք ստանայ, 4)
Քո գորեղ սյժով վսեմ գալափար.
Ով իմ ժողովուրդ, յարիր—սթափելիր,
Կոյր տգիտութեան լուծը թոժափիր:

5) Յարիր դու սարուկ սին վայելչութեան,
Կամ վառ կրքերի և դոռոգութեան.

Յարիր սվ անանկ և թշուա ազրատ,
Յարիր դու գուարթ և անհոգ հարուստ:

Յարիր, շուտ յարիր, վեհ ճշմարտութիւն,
Եւ թնոյ չքանան կեղծիր ստութիւն.
Յարիր անրիժ սէր—վսեմ երգերով,
Օ! Քրիստոս Յարեաւ, Սուրբ Տէրը յարեաւ:

1906 թիւ 29
V

Մ Չ Ա Կ Ը

(Ի ն ք ն ն ու թ ո յ ն)

- 1) **Յ**ողեամ մշակը տմառուայ շորին,
 Կաշւէ համէտը իւր գլխատակին,
 Հանդիստ էր տալիս իւր սակորներին,
 Փողոցում պառկած մի գոան շէմքին:
- Եւ նա տեսնում է դառն երայներ,
 Խառն անուրջներ, տխուր պատկերներ.
 Իբր թէ արդէն հայրենիքումն է,
 Իւր հօրն ու մօրը խաղաղ գրկումն է:
- 3) Կինն ու գաւակներ շուրջն են պատեր,
 Եւ իրեն անվերջ տալիս են հարցեր.
 Թէ օտար վայրում ինչպէս էր ապրում,
 Արդեօր չէր լալիս, երբէր չէր տխրում:
- 2էր մտաբերում նա իւր վաթանը,
 Որանց թողել էր խեղճ գերգաստանը—
 Մատաղ կնոջը, գեղ գաւակներին,
 Եւ իրեն թշառ ծեր ծնողներին:
- 5) Արդեօր չէր յիշում պարտէզն ու այգին,
 Որոնք ընկել են բաժին պիպժ թուրքին,

Կամ իրեն սիրուն արօան ու արտեր,
 Որոնք խել են անօրէն քրդեր:

Խղճակ մշակը բուռն արտասուց,
 Իւր հօրն ու մօրը վզով փաթաթուց.
 Նրանք բոլորն էլ լաց էին լինում,
 Եւ իրենց շարքաշ օրը անիծում:

7) Յանկարժ իւր ձայնից մշակը դարձնու,
 Եւ ամենայն ինչ կարծես չքացաւ.
 Գարձեալ տար երկիր, գարձեալ նոյն քաղաք,
 Ինքն էլ կուշ եկած տկոսը—պատի տակ:

1906 թիւ 25
 7

Հ Ա Մ Ը Յ Ի Ի Ն

X-ի Հեղինակութիւնից

«Հայրենաւո Բանաստեղծ» № I 1906 Վ.

1) Ոչ փոխորկարից անկ ուս ամպեր—
Սարերից գէպի վեր են բարձրանում,
Ելլ բաղէների անթիւ եբամներ—
Քաջ զօրախումբն է այնտեղ սլանում:

Սիրուն բաղէներ այժմ չեն թռչում, 2)
Խաղերի համար կամ զւարճութեան,
Լայն-լայն թիկերը չեն թափահարում,
Եւ կտուցները իրենց չեն սրում.

3) Նորա թռչում են երկրի վրայով,
Որպէս մրրիկ մի ծայրից միւս ծայր,
Որ կտցահարեն անգութ ու թռչնին,
Որը չէ թողնում ապրել խեղճերին:

Լպիրչ թռչնամուց նորա չեն գողում, 4)
Չար սծիրներից նորա չեն վախում.
Քաջ բաղէներին առաջ է վանում—
Նոցա թերեկեր կախարդ համային:

5) Ձգուշացիր դու, թռչուն գիշակեր,
Էլ բեզ չեն թողնիլ անտահման իշխել,
Խորամանկութեամբ դու էլ չես սրճնի,
Քաջ զօրախումբը բեզ կը կտորի:

Եւ կրգայ ժամը—հեռու չէ օրը, 6)
Երբ ազատ կապրեն բաջ բաղէները,
Անվախ կը ճախրեն կապոյտ երկնքում,
Էլ դո՛՛՛՛ չեն դառնայ արժուի սուր ճանկում:

1905 թիւ ²⁵ III

Ե Ջ Ա Տ Խ Օ Ս Ք!

Կոստանդին Ալուսկով-ից

«Ильин Свободы» գրքից

- 1) Հրաշքներից՝ դու հրաշքն ես.
 Դու րոցավառ ջահն ես մտրի,
 Դու ճաճանչն ես ջինջ երկնքի,
 Հանուր մարդկանց գրոջուկն ես:

Դու վանուժ ես սուա ե կեզժիր,
 Դու յաւիտեան կեանքով թարմ ես,
 Դու մզում ես մեզ գէպի լոյս,
 Դու վեհ—ազատ ճշմարիտ խօսք:

1906 թիւ 7
 VII

ԱՒԵՆԳՈՒԹԻՒՆ ԿԵՆԱՅ ԲԵԺԱԿԻ ՄԵԱՐՆ

Ս. Գ. Փրուզ-ից

- 1) Արդեօր մայրիկ ճշմարիտ է,
 Որ միշտ պապը ասում է,
 Թէ երկնքում, Տիրոջ առաջ,
 Մի մեծ բաժակ կայ գրամ:

Եւ ամեն մի տանջանքից յետ, 2)
 Որ կրում ենք մարդկանցից,
 Թափում են այն բաժակի մէջ—
 Արցունք Տիրոջ աչքերից:

- 3) Եւ երբ լցւի բաժակը այն,
 Արցունքներով մինչ բերան,
 Կրգայ աշխարհ մեք սուրբ Մեսիան,
 Ազատելու ազգն իրան:

4) «Այն, որդեանկ, կա ուղիւ է,
 Եւսայ մայրը երեխին,
 Եւ մի վայրկեան խորհելուց յետ՝
 Մանկիկն ապա հարցրեց.—

5) «Երբ բաժակը, մայր սիրասուն,
Մինչև բերան կը լցւի,
Գուցէ բաժակն յատակ չունի,
Կամ կաթածն է ցամաքում»:

Եւ գաւակը հեղ աշրերը—
Գարձրեց պէպի իւր մայրը,
Որը տխուր է վշտազին,
Հեկեկում էր գառնազին...:

7) Պսոպարով գոհարի պէս,
Հստում են յորդ արցունքներ...
Օ! Ատուած իմ սորա նայեպէս
Քո բաժակի մէջ խառնիր...:

1901 թիւ 26
ՎԻ

Լ Ե Է Ծ Ք Ե Ի Ր Ո Պ Ա Յ Ի Ն

(Ինքնուրոյն)

1) **Ե**րբոյ անիծւած չուտով շրացիր,
Որ թոյլ ես տայիս այդ տեսակ ոճիր,
Մէկ կողմից անհեղ արխնն է թափում,
Ազատութիւնն է միւս կողմից խեղդում:

Արգիօր չէս լսում խօսի ականջներով, 2)
Ջոհերի ճիշը լացն ու հեկեկանք,
Կամ թէ չէս տեսնում բո կոյր աշրերով,
Սրախօսկապուած ձեք, մանուկ, կանայք:

3) Արգիօր չէ՛ լցել բաժակ գառնութեան,
Չէ՛ հասկի արգիօր ժամը փրկութեան,
Թէ բաւական չէ այդ թափած արխն,
Գեւ չէ յագեցրել նենդ ստոխներուն:

Մինչև երբ լռես, մինչև երբ քնես, 4)
Զուտով արթնացիր, խօսրդ հնչեցրու,
Որ խեղճն սարսի գաժան թէնամին,
Եւ վերջ դնէ իւր գապիր արարքին:

5) Զերթ հրարորբար սրտ երկնային,
Տեղան հուր, փայլակ, շանթեր խտտազին,
Եւ այրիր նոցա, մոխիր գարձրու,
Որպէս սուրբ պատգամ կոչդ հնչեցրու,

Որ էլ չճնշեն վեճ ազատութիւն,
 Իզուր չը թափեն հէր մարդկանց արիւն,
 Ահարգ կախազան չը բարձրացնեն,
 Եւ ծնողներին չը լացացնեն:

6)

7) Բայց դու չես դարձնում, օ! դարձեալ լուռ ես,
 Առաջւայ նման դահիճ անգութ ես,
 Կուցէ բեզ վերայ լացը չէ ազգում,
 Կամ հոսոց արնից դու չես զգացում:

Ուրեմն յաւիտեան դու գետինն անցիր,
 Թող բարբառնդ լինի հիմրից քս երկիր,
 Որ չի խնայում մերկ սրբիկներին,
 Եւ չի կարեկցում խեղճ ստրուկներին:

8)

1905 թիւ 3
 III

ԿԼՄ ԲԻԻՐՈՎՐԱՏԻԱՅԻ ՍԵՐԱԳՈՐԾ ՈՒԹԻՒՆԸ:

Տփխիսի I-ին գիմնագիօնի բանկագին գոհերի յիշատակին

(Ի ն ք ն ու լ ր ո յ ն)

1) Այնտեղ ուր երբեմն մանուկն էր խաղում,
 Կամ խր ուսուցչին գասն էր պատմում,
 Ընկերների հետ զարթ ծիծաղում,
 Ա՛խ, այժմ այնտեղ գնդակ են պարպում:

Այնտեղ ուր երբեմն խաղաղ ու հանդիստ—2)
 Կայացնում էին գալրոցական նիստ,
 Աչակերտներն մասին մտածում,
 Օ! այնտեղ առատ արիւն է վազում:

3) Այնտեղ ուր երբեմն մանուկը կայտառ,
 Ջանասիրութեամբ դատը կը կարգար,
 Օրէցօր անխոնջ յառաջ էր գիմում,
 Ո՛հ, այնտեղ այժմ կրակն է լափում:

Այնտեղ ուր երբեմն գիտութեան տաճար, 4)
 Քարոզում էին փսեմ զազափար,
 Նորեկ սերունդը կրթում—մեծացնում,
 Ա՛հ, այժմ այնտեղ շիւտն է լուսում:

5) Այնտեղ ուր երբեմն աշխօյժ մանկիկներ,
 Որպէս ծաղկոցի բնրոյշ ծաղիկներ,
 Քաղցրածայն երգում, անվերջ ճուղում,
 Ո՛ր, այնտեղ այժմ մահն է իշխում:

Այնտեղ ուր երբեմն վաղ առաւօտուն, 6)
 Եսոյգ պատանիք գրբերը ձեռքին,
 Զտապ վազէվազ դարոց կ'երթային,
 Օ՛ք, այժմ այնտեղ սիրտ է մազկատում:

7) Այնտեղ ուր երբեմն մատաղ սերունդը—
 Իւր աղբի գօրեղ թին ու թիկունքը,
 Ուտում էր աննում, կեանքն էր մաշում,
 Ա՛խ, այժմ այնտեղ բարերն են կոծում:

Այնտեղ ուր երբեմն խրեանց տաճարում, 8)
 Տաննեակ տղաներ շարիշար կանգնում,
 Անմեղ չրթաներով աղօթք միմնջում,
 Բազում ծնագր են այժմ հառաշում:

1906 թիւ $\frac{23}{X}$

ՀԻՃԻՈՂ ԽՈՉԻ ԵՐԳԸ (ԺԱՆ ՌԻՉՊԷՆԵ)

(Ա. Պ. Բառքկովա-ից) շօր. «Աստրաւոճ»

Օ! ես մի խոյ եմ,
 Եւ յաղթ երգը իմ,
 Անվերջ լուում է—
 Անկեղձ շարունակ,
 Պարզ և համարձակ—
 Ես միշտ ասում եմ:

1) Զինչ արեգակի սսկեչոյ լոյսը,
 Եւ ծաղիկների հոտուէտ բոյրը,
 Թնոյ ձեղ ներքոյէ մի հէր բանաստեղծ,
 Տկլսր և բազցած թշուա արարած,
 Իսկ ես մի խոյ եմ, խրդ—խրդ—խրդ—խրդ,
 Է՛հ, ես գործ չ'ունիմ երբէր նրանց հետ:

«Ա՛խ, թնոյ գառանցին, թէ կայ օգ մարտր, 2)
 «Ես ի կարկաշիւն և մեղմիկ զեփիւս,
 «Կապոյտ մանիշակ, գաշտ ու արօաներ,
 «Սպիտակ շուշան, գալար հովիտներ,
 «Մուրր աղառութիւն, հայրենիք սիրուն,
 «Բայց ես առաւել պառակա եմ սիրում»:

3) Ո՛հ, մեզ ի՛նչ պէտք է լոյսն արեգակի,
 Կամ անուշահոտ բարձունք մեխակի,
 Մի՛կէ մենք մի՛մեռւմ չենք կարօց սկի,
 Ծծեկով հօտը սննդարար ասորի.—
 Յազկենայ անվերջ, խրդ—խրդ—խրդ—խրդ,
 Եւ ննջել ընտի խաղաղ ու հանդիստ:

Հայրենիքն ի՛նչ է, դա է մի մեծ տաշտ, 4)
 Որտեղ լցւած է յիր—բերնէ-բերան—
 Իմ խոճկորների և ինձի համար—
 Լալիր քաղցրահամ, —խրդ—խրդ—խրդ—խրդ,
 Այ, իմ հայրենիք, խրդ—խրդ—խրդ—խրդ,
 Եւ եղեմական սրբազան գրաստ:

5) Եսու՛մ են լժէ կան այլ խօսքեր սոված,
 Բայց իմ ի՛նչ հոգան է, խրդ—խրդ—խրդ—խրդ,
 Միայն լժէ լինի իմ սրկորը կուշտ,
 Երբէք ինձ փոյլժ չեն կարիր մարդկային,
 Գառնապին աղէտ ժողովրդային,
 Կամ այլ խոճկորներ փորերը սոված:

Թո՛ղ անմիտները վառ կռիւ մղեն, 6)
 Յանուն հալածւած ուրիշ խօսքերի,
 Նորա բոլորն էլ լժէկուզ շք լինեն,
 Այս լոյս աշխարհում ի՛նչ կը պակասի:

2| սր ես կուշտ եմ, խրդ—խրդ—խրդ—խրդ,
 Եւ այդ ամենը մարդկանց հնարքն է:

7) Թո՛ղ շինեն երչիկ՝ երչիկ ծախսողներ,
 Իմ եզրայրներից և իմ քոյրերից,
 Թո՛ղ սր պատրաստեն համեզ ազուխաներ,
 2| սր ես ողջ եմ, իմ լալին եմ լալում,
 Լսում եմ նրանց ճիշն ու կազկանձում,
 Բայց լսու և հանդիստ՝ աչքս չեմ թերթում:

Այն, ես խոյ եմ,
 Եւ յազլժ երգը իմ—
 Լսում է անվերջ—
 Զարունակ՝ անկիզմ—
 Պարզ և համարձակ—
 Եւ միշտ ասում եմ:

1906 թիւ 7
 Բ1

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻԻԳՕ-Ի (ԻՎԱՆ-ԳԱՄԱՐԵԱՆ-ՅԻՅ

ИЗЪ КНИГИ В. ГИГО «Тoute la lyre»

Երկու ձայն

I.

1) Խաղաղ երեկոն ահա մթնում է,
Արևի վերջին շողքը փայլում է...
Նստենք իմ գուսար, լսենք Արարչին,
Լսում ես զանգը և մութը գարրին:

Երկուն էլ կեանքի բուն են կսում, 2)
Եւ հէնց միտակ աշխատ վաւում են,
Կրակն հնայում, ասողը երկնքում,
Գուսար իմ, տեսնում ես, այդ երկու ձայնում—

3) Ամբողջ զազաներն է մեր գաժան կեանքի:
Մեզմ գանգի միջև ու գարրնի մութնով,
Հնչում են մարդկանց՝ զանազան լեզուլ,
Քաղցր զազանջը զանգի-աղօթիլի,
Եւ ծանր մութի հարածն-աշխատիլ:

II

1) Եթէ, հարուստ ես՝ սիրիք աղքատին,
Եթէ, բարձր ես՝ խնամարհիլիլ ցածին,
Եզիք միշտ առատ, ով նայում է ցած,
Բարձրացնում է նրան Տէր Ասուած:

Խղձուկ սարուկից վաղ առաւօտեան,
Գու մի արթնացնիլ ձայնով սպառնական,
Թող յոյնած եզան զիշերն հանգչելու,—
Որ ոյժ ունենա, զօրն աշխատելու:

Խղձն զատուոր— թէլլէտ մեզն է մեծ, 2)
Բայց ուղղութիւն կայ արդեօր զրա մէջ,
Թշառ բանւորին ասու թեթեւութիւն,
Քեզնից հայցում է նա կարեկցութիւն,
Եւ գու աշխատիլիլ զառնալ աէր այնպէս,
Ինչպիսին որ գու կը ցանկայիլիլ բեգ:

III.

1) Ես հաւատում եմ նորոգ աշխարհին,
Յորում ամենքն էլ ժաննա կ'երգէին,
Երգն է բարեկամ սուրբ աշխատանքի,
Որ միշտ տալիս է— հարստիւն կեանքի:

3) Յայնժամ ձգուուին չի վանել մրջիւն, 2)
Չէ՛ որ նա իրեն երգ է մրմնջում...
Փաննա, գու ես երգիլիլ, զուարճացիլիլ,
Թռչնոց ճուղով՝ կայնին էլ շուտ կ'աճիլ:

3) Աիրան էլ երգելիլս ստեղ է զարկում,
Եւ վառ մեղեդիլն մարդկանց բորբորում,
Գիրիլն է ազրել երգելով մարդկանց,
Թող հնչեն ձայներ թռչնոց և մանկանց:

Հէնց որ արեւը մայրն է մտնում, 4)
 Երկնքում պայծառ տապն է փայլում,
 Երգեց անհունը—լուսն քնաթիւն.
 Չողջողուն աստղը ծնուց—գիշերից.
 Անդսրը, խաղաղը—աշխոյժ երգերից:

1906 թիւ $\frac{24}{11}$

Ք Ա Ր Բ Ի Ն

(Ներնուրոյն)

Նուէր իմ բանկազին եղբայր Մ. Յակօբեանին

1) **Գ**արբինը ախար ճաշույ կէտօրին,
 Գամնն ու սալը գրած առաջին,
 Փշում է փուքսը, կրակ է անում,
 Եւ տար երկաթը հաւում է ձեծում:

«Աստ ինձ գարբին, այդ ինչ ես կսփում, 2)

«Թախիծը գէմրիդ գու ինչ ես շինում.

— «Ընկեր, իմ ընկեր մի՛թէ չես տեսնում,

«Կուռ չգլժաներն եմ մարդկանց պատրաստում:

3) **Գ**արբինը գարթ իրիկնագէմին—
 Ծանրագին մուրճը բռնած իր ձեռքին,
 Ուժգին փշում է, կայծեր է հանում,
 Եւ տար երկաթը կրկին շիկացնում:

«Այդ ինչ ես շինում» սիրելի գարբին, 4)

«Եւ ինչ ժպիտ է արդեօք քո գէմրին.

— «Մի՛թէ չես տեսնում, ով գու իմ ընկեր,

«Զինում եմ մարդկանց՝ ջինջ պայծառ օրեր»:

5) Գարրինը ուրախ, դէմ առաւօտեան,
 Առաջը դրած կռանն ու կնկան,
 Տար-տար երկաթը դարձեալ հռայնում,
 Եւ «մարտիկէզն» է անվերջ մրմնջում:

«Գարրին, ա՛յ գարրին, այդ ինչ էս շինում, 6)

«Ինչո՞ւ էս արգիօր քաղցր սրմնջում».

— «Ընկեր, ի՞մ ընկեր, դու չե՞ս նկատում—

— «Արդ էս կառւմ ե՞ժ վե՛ճ աղատութիւն»:

1905 թիւ $\frac{23}{17}$

ՅՈՒՆՎԱՐԻ 9-Ի ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐԻ

Վաղամեռ մահուան յիշատակին «Ночная Жизнь»

«X-ի Հեղինակութիւնից»

I

1) **Մ**այրաբաղարից տառը վերստ ճեղու,
 Կայ հոգով լցւած մի ցածր բլուր...
 Գիշակիկ թռչուններն են նրան սիրում,
 Ճահճային մէջն է անվերջ համբուրում...

Յունվարի միջին այդ թռչունը տեսան, 2)
 Թէ ինչպէս զինուորը գաշտը դուրս եկան,
 Ինչպէս սգջ գիշեր փորեցին շտապ,
 Հոգի պինդ կոյտեր սառած կիտով շափ:

3) Եւ պատգարակներ մին-միտի յետրից,
 Մեռեալներով լի կրեցին ալեանդ,
 Թէ ինչպէս նեղած այդ գիտակներից,
 Զուրբ ազմուկով տալիս էր տեղի:

4) Եւ ինչպէս նորա սառած գիտկր,
 Շտապով կոխում-փոխաթէ պարկր,
 Ինչպէս մեռեալին պարկի մէջ ճմլում,
 Եւ նրա սորի ծնկները ծալում:

5) Յետայ գիշակեր թուշունրը տեսան,
 (նորա այդ գիշեր բնել չը կրցան...)
 Ինչպէս խեղճ գինուորքն ամա էին բաշում,
 Եւ ինչպէս նոցա գէմբեր — գունատուում:

II.

1) Մայրաբաղարից տասը վերստ Տեսու,
 Հոգով լցւած կայ մի ցածր բլուր...
 Թուշունր գիշակեր նրան սիրում են,
 Մէլքը ճահճային միշտ համբերում է...
 Խորունկ լծազւած են սպիտակ ձեան տակին,
 Իննսուն իններ գոճփոզների գին,

Որոնք գերթ ընկեր լուս հանգստանում, 2)
 Ելլ եզրաչրական հանուր գամբանում,
 Ոմանք այլանդակ ջախջախւած գանգով,
 Որն էլ կրծքի մէջ ցցւած գնդակով...
 Ապա գիշակեր թուշունրը տեսան,
 Ինչպէս փոշուած և կեցտտ գէմբեր,
 Մի մառախլապատ խորին-մութ գիշեր,
 Գէպի բլուրը շարիշար եկան,
 Ինչպէս լուս, տխուր, երկար կանգնեցին,
 Եւ Տեսանալիս բլրի վերայից,
 Անվերջ սպանալիք սւմ սր սեղանցին,
 Եւ վրէժինդիր լինել սխտեցին:

III.

1) Մայրաբաղարից տասը վերստ Տեսու,
 Կայ հոգով լցւած մի ցածր բլուր...
 Գիշակեր թուշունր նրան փառ-սիրում,
 Ճահճային մէկն է յաճախ համբուրում:

Թուշունր գիշակեր մայիսի միջին, 2)
 Տեսան շատ մարդկանց բլուրի մօտին,
 Որոնց անխնայ մտրակում էին,
 Ոմանց էլ կեանքից՝ վաղ զրկում էին:

3) Ինչպէս յոյնելով գաժան կուրի մէջ,
 Երկնաշաղախ ամբոխն ընկճուց,
 Եւ հայրենական սուրբ գրօշակը,
 Ինչպէս կսխտեց ցեխում կողակը:

Բայց զես գիշակեր-թուշունր կը հայեն, 4)
 Եւ մօտ է արզէն ժամը ցնծադին,
 Երբ գրօշակներ կարմիր կը փայլեն,
 Մեր հայրենական բլրի գողաթին:

ՀՐԵՒԷՐ ԱՌ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

(Ենթադրոյն)

Եկ դու լսեմ ազատութիւն,
Հուտով փրկիր սարուկ մարգուն,
Թո՛ղ նա քեզեով այժ սաանայ,
Որ խեղճ ազգին նեցուկ գաւնայ:

1906 թիւ 10
ԿԻ

ՉԵՍՏՔԷԼՉՉԻԿ-ԻՑ

«Կյուրքեյ № II, 1906 Վ.»

- 1) Ո՛ւմ երգն է հօր կրքս,
Անվախ յառաջ սլանում,
Գողարիկ երգը ս՛վ է արգիօր,
Քաղցր ձայնով զեզկեզում:

- 2) Ո՛ւմ գրօշն է ալ յայլմական—
Երկնրի մէջ ծածանւում,
Ո՛ւմ զլճրերը սւրախ ժպտում,
Գեղեցկութեամբ հօգեկան:

- 3) Երգը լսեց, գրօշն անկու,
Փոշով պատած ցեխի մէջ,
Վառ յայտերի բոցը հանգու,
Երգսգներն են բանդի մէջ:

- 4) Խոր լծախիժը աշխարհ ցնցում,
Խուլ գառնազին հասաչով,
Լայն ու կոճը սիրա են ձնչում,
Ըզլմաների շուտաչով:

1906 թիւ 20
Կ.

X-ի Հեղինակութունից

«Ելքեռօ» № I, 1906 Վ.

Անկեղծ բնկեր-բարեկամ Ս Բ. Թապաղեանցին

- 1) **Տեսե՛լ ես երկիրն** ուր **գնդացիքներ,**
Տիրում **ամենրին մարտին** է **չաչում,**
Ուր **իշխանութիւնն** **անխոնջ մտածում,**
Որ **բիւրօկրատը** **միմիայն կուշա լինէր:**
- Ուր **ստախաններն** **ամբոխին** **գատում,** 2)
Որտեղ **շարունակ թշուան** է **հեծում,**
Ուր **խօսիկեաններ** **լպիրշ մանչում,**
Որտեղ **վերքերից** **գու շեռ ազատում:**
- 3) **Գու գիտե՛ս երկիրն** **սրտեղ բանութիւն,**
Մութ խաւարն **ու բանդ մեհակ** **են իշխում,**
Որտեղ **կայ բազում սլծ** **գլինւորական,**
Ուր **մարդկանց մատնում** **միշտ բանդարկութեան:**
- Ուր **ճշմարտութեան սուրբ խօսքի համար,** 4)
Եւ արգար կուի վե՛հ կոշի համար,
Մահացու գնդակն **պատրաստ է արդէն,**
Եւ սղջ ձեռքերը **թաթախած արնում:**

- 5) **Զօրքն իպտիւ իւր արկութեան,**
Որպէս մրցանակ հանգլս է կանչում,
Տեսե՛լ ես երկիրն **արխնով լեցուն,**
Մայր հայրենիք է, **բնկեր, նա կոչում:**
- Գու գիտե՛ս երկիրն** **ուր մարդկանց տանջում,** 6)
Ուր վայրագութիւնն **ամեն տեղ տիրում,**
Ուր առօջապահ կուրքերն **են վշում,**
Ուր լսկ շոգչոյուն **գլներին** **են սիրում:**
- 7) **Ուր գենեբալը** **գարծում է սճիրք**
Որ նրան **գնացք** **չեն տալիս մարդիկ.**
Որտեղ մարդկերանցն **այրում տան միջին,**
Եւ գնահատում լսկ լրտեսներին:
- Որտեղ այլ բոյսը** **կոչում է վազուց,** 8)
Կեղծ ազատութիւն խեղճ բազարայոց,
Եւ սրտեղ առանց խղճի **խայթոյցի,**
Ողջ սղջ նեատում **են մուշլ բանդի մէջ:**
- 9) **Տեսե՛լ ես երկիրն,** **ուր իշխում խաւար,**
Որտեղ վախած է **գիտութեան սաճար,**
Ուր գնդացիքներն **անրեւճատ գարծում,**
Եւ սրտեղ **գլինւորը** **շարունակ վրտում:**

Ուր ամեն ույեր գորբերն են անվիւ,
 Ուր ինկվիզիցիան ունի լսկ պատիւ,
 Ուր խարկուժիւն, կեղծիք, գողութիւն,
 Եւ մահուան մէջն է միակ փրկութիւն:

10)

11) Ուր փողոցի մէջ մարդկանց թաղանթում,
 Խաղաղ բնակչաց վերայ սրտ անում,
 Ուր կաշառք ստամ, գանձքն են խլում,
 Ուր զինուորականք միշտ փառք են վայում:

Գու գիտե՞ս երկիրն արիւնով լեցուն,
 Մայր հայրենիք է, ընկեր, նա կոչում,
 Արցիօք տեսնէ հո վաճառում էրկիր,
 Ուր ազիտութեամբ աճում են ազգեր,

12)

13) Կուրացեալ Ասիա — երկրորդ Չինաստան,
 Ուր շրթունքներէից երգը չէ թռչում,
 Ուր անմտութիւն և սարսափն իշխում,
 Եւ անմեղներին բանդի մէջ ամնջում:

14)

Ուր փսեմ մարի ջահն է հանդում,
 Ուր ապառաժեան գրօջն են ճգում,
 Ուր արեստ մէզը ամեն ինչ ծածկում,
 Եւ ճշմարտութեան արե չէ շոյում:

15) Ուր մոլի մարդիկ միշտ վարձատրում,
 Իսկ առարկներն անվերջ շարշարում,
 Տեսնէ հո երկիրն արիւնով լեցուն,
 Մայր հայրենիք է, ընկեր, նա կոչում:

1906 թիւ 20
VII

11

11

Ն Ա Կ Ս Օ Ն Ի Յ

«*Полное Собр. соч.*»

Այս գառն օրերին շին կարող գործել,
Տխրութեան ժամին շնո սպում խորհել,
Անկերջ պսում ես, որ կտրժրդ է ճարում,
Եւ խոր վշտերից սիրտդ — հեկեկում:

1894 թիւ 29
11

ՄԱՐՍԵԼԻԷ-ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԱԶԳԱՏԻՆ ՀԻՄՆ

Ռուժէ-Դը-Լիլ-ի

«*Mirz Bozian*» № XI 1905 Վ.

Անմահացի եղբայր Մկերիչ Խալաբեանին

- 1) **Յառանջ**, որդիք Հայրենիքի,
 Հասկ է արդ օրը փառքի.
 Բռնի ոյժով նենգ թշնամին,
 Պարզեց արնոտ իւր հովանին:
 Աւաններում սուզ ու շիւան,
 Զինւորների վայրագ կական,
 Հայր և որդի սպանւած են —
 Իւրեանց պղծւած դռան չէժրին:
 Քաղաքացիներ, իզէն, ծն յառանջ,
 Թնկ վազեն արեան յորդառատ զետեր,
 Յառանջ շարժւեցէք, կազմեցէք պնդեր,
 Օ՛ն յառանջ, յառանջ, փութամբ ընդ յառանջ:

- ՄԼգնից մերժւած թագաւորներ, 2)
 Դահիճիների գարշ վոհմակներ.
 Դուր մեզ համար ձիգ տարիներ —
 Պատրաստեցիք պինդ կապանքներ:

Օ! մեզ համար, ա՛խ մեզ համար,
Այս ի՛նչ դառն վիշտ է ծանր,
Մեզ գողգիացոց կուզեն դարձնել,
Հին գարևոր մունջ ստրուկներ:
Քաղաքացիներ ՚ի զէն և այլն...

3) Ինչպէ՛ս! օտար երկրի զօրքեր,
Կուզեն մեզ մօտ օրէնր մացնել,
Եւ մեր արի զօրախմբին,
Փռչի դարձնում ժանտ թշնամին:
Տէ՛ր իմ! ստրուկ բազուկներով,
Մեզ կը ճնշեն նորա շուտով,
Վիճակած է տիրաններին,
Տիրել մեր մայր Հայրենիքին:
Քաղաքացիներ և այլն...

Վճռւած է, դողա՛, տիրան,
Նենկ գաւերդ արդ կորած են,
Զազիր գործը եղբայրառպան,
Վազուց արգէն մերկացրած է:
Մենք կու՛ի գաշտ կարգով կեղնենք,
Բայց թէ մատաղ շարքը ընկիէ,
Երկիրն ինքը կարտագրէ,
Զեզ հետ կուտոց այլ մարտիկներ:
Քաղաքացիներ և այլն...

4)

5) Թո՛ղ մեծերը հանգչեն հողում,
Ապա կը գայ նոր մեր հերթը.
Մեզ նորոգ ոյժ կը ներշնչէ,
Մեռեալների վսեմ աճիւն:
Մենք գնալով փառքի ճամբան,
Է՛լ չենք ուզում երկար ապրել,
Այլ կը ցանկանք վրէժ լուծել,
Բաժնել հղբարցս արնոտ դամբան:
Քաղաքացիներ և այլն...

Գէլի կախ! բայց ներումն,
Խեղճ զոհերին—ստրուկներին,
Ով ստիպւած է տալ օգնութիւն,
Արիւնարբու տիրաններին:
Մենք նրանց կը խղճահարւինք,
Բայց չենք ներիլ ոտոյններին.
Ի՛նչպէ՛ս! խղճալ վազրի ձազին,
Որ խեղդում է ծնողներին:
Քաղաքացիներ և այլն...

6)

7) Ո՛վ գո՛ւ սուրբ սէր Հայրենական,
Տուր քս վրէժ մեզ օգնութեան,
Եւ դու վսեմ տղատութիւն,
Կտրիճներին պահիր կուում:

Որ յոգնելով պատերազմում,
Քո յաղթութեամբ և մեր փառքով,
Դու թշնամին ընկնի գաշտում,
Ջարդ ու փշուր գրօջակներով:
Քաղաքացիներ և այլն...

1906 թիւ $\frac{28}{II}$

Դիմել թարգմանչին՝

Ալբրանդրատյոյ, Նիկոլ շոտ Չիխաչեանին

«Ազգային գրադարան»

NL0165827

